

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ЛІТЕРАТУРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

3. Bihych O. B. Seis sombreros para pensar – interaktyvna tekhnolohiia formuvannia metodychnoi kompetentnosti vykladacha ispans'koi movy [Mova. Svidomist'. Kontsept], 2017, Vyp. 7, pp. 239-242.
4. Bihych O. B. Six thinking hats – interaktyvna tekhnolohiia formuvannia metodychnoi kompetentnosti vykladacha inozemnoi movy [Aktual'ni problemy romano-hermans'koi filolohii ta prykladnoi linhvistyky], 2017, Vyp. 1(15), pp. 64-67.
5. Karmalova E. Yu. Ed'uitejment: poniatye, spetsyfyka, yssledovanye potrebnosti v nem tselevoj audtoryy [Vestnyk Cheliabynskoho hosudarstvennogo unyversyteta]. Fylolohycheskiye nauky, 2016, № 7 (389), Vyp. 101, pp. 64-71.
6. Kobzeva N. A. Sredstva tekhnolohyy obucheniya ed'uitejment (na prymerе spytynh y ynforteijnment) [V myre nauchnykh otkrytij]. Sotsyal'no-humanitarnye nauky, 2014, № 11.5(59), pp. 1832-1837.
7. Kobzeva N. A. Edutainment kak sovremennaia tekhnolohiya obucheniya [Yaroslavskiy pedahohycheskij vestnyk]. Psykholoho-pedahohycheskiye nauky, 2012, № 4, Tom II, – pp. 192-195.
8. Kondrashova Y. V. Edutainment kak sovremennaia tekhnolohiya obucheniya ynostrannomu iazyku buduschykh sotrudnykov pravookhranytel'nykh orhanov [Pravoporiadok: ystoriya, teoriya, praktyka], 2015, № 2(5), pp. 82-85.
9. Koroliova M. Yspol'zovanye tekhnolohyy Ed'uitejment na urokakh y vo vneurochnoj deiatel'nosti na nachal'nom etape obucheniya anhlyjskomu iazyku: Elektronnyj resurs. – Rezhym dostupa <http://iyazyki.prosv.ru/2017/04/use-of-edutainment-technology/>
10. Sapukh T. V. Yspol'zovanye tekhnolohyy «ed'uitejment» v protsesse podgotovky bakalavrov fylolohyy [Sovremennyye yssledovaniya sotsyal'nykh problem], 2015, № 11(55), pp. 442-452.
11. Sapukh T. V. Prymeneniye tekhnolohyy «ed'uitejment» v obrazovatel'noj srede unyversyteta [Vestnyk Tomskoho hosudarstvennogo pedahohycheskoho unyversyteta], 2016, № 8, pp. 30-34.
12. Cantos M. G. Cortometrajes en el aula de ELE. Explotación didáctica del cortometraje “Lo siento, te quiero” [redELE], 2016, № 28: Edición digital. – Modo de acceso <http://www.mecd.gob.es/redele/revistaRedEle.html>.
13. de Bono E. Seis sombreros para pensar. Una guía de pensamiento para gente de acción / Traducción Marcela Pandolfo: Edición digital. – Modo de acceso www.fceia.unr.edu.ar/.../de%20bono,%20edward%20-%20seis%20.
14. Teruel R. O. El cine de animación en el aula de ELE. Propuesta metodológica a partir del cortometraje “El vendedor de humo” [redELE], 2014, № 26: Edición digital. – Modo de acceso <http://www.mecd.gob.es/redele/revistaRedEle/2014.html>.

Стаття надійшла в редакцію 01.10.2017 р

УДК 378:81'255.2:6:[811.161.2+811.111]

DOI 10:25128/2415-3605.17.4.17

ЛЕОНІД ЧЕРНОВАТИЙ

leonid.m.chernovaty@meta.ua

доктор педагогічних наук, професор
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків

**ЗМІСТ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ГАЛУЗЕВОГО ПЕРЕКЛАДУ:
КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД**

Описано вивчення змісту предметної, термінологічної й перекладацької компетентності у процесі навчання майбутніх перекладачів передачі українською мовою англомовних галузевих текстів. Представлено результати дослідження, що проводилось на матеріалі текстів, які ґрунтуються на концепції послідовної моделі перекладу і моделі розуміння тексту оригіналу Д. Жіля. Визначено перелік понять, на яких базуються згадані тексти, а також термінів для їх позначення. Розглянуто зміст термінів «фахова компетентність перекладача», а також «предметна компетентність», «термінологічна компетентність» і «перекладацька компетентність» – компонентів згаданої фахової компетентності, як і їхнє місце у складі останньої. Визначено зміст концептів «модель перекладу»,

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВАЦІВ ЛІНГВІСТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

«послідовна модель перекладу» та «модель розуміння тексту оригіналу», а також понять, що входять до кожної з них. Відібрано англійські терміни для позначення згаданих понять і розподілено їх на групи за структурними ознаками. Проаналізовано способи перекладу термінів різних структурних груп для встановлення динаміки змін таких способів. Окреслено сукупність лексичних одиниць, що входять до термінологічного компонента фахової компетентності перекладача, необхідну для перекладу англійських текстів, що відносяться до послідовної теорії перекладу і моделі розуміння тексту оригіналу Д. Жіля. В процесі дослідження перекладацького компонента встановлено співвідношення способів перекладу англійських термінологічних словосполучень у галузі перекладознавства українською мовою і сформульовано припущення щодо характеру впливу їхньої структури на вибір способу їх перекладу.

Ключові слова: зміст навчання майбутніх перекладачів, модель розуміння тексту оригіналу, послідовна модель перекладу, предметна, термінологічна і перекладацька компетентності, співвідношення способів перекладу, фахова компетентність перекладача.

ЛЕОНИД ЧЕРНОВАТЬЙ

доктор педагогических наук, профессор
Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина
площадь Свободы, 4, г. Харьков

СОДЕРЖАНИЕ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ ФИЛОЛОГОВ ОТРАСЛЕВОМУ ПЕРЕВОДУ: КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД

Описано изучение содержания предметной, терминологической и переводческой компетентности в процессе обучения будущих переводчиков передачи на украинском языке англоязычных отраслевых текстов. Представлены результаты исследования, которое проводилось на материале текстов, относящихся к концепции последовательной теории перевода и модели понимания текста оригинала Д. Жилия. Определен перечень понятий, на которых основываются упомянутые тексты, а также термины для их обозначения. Рассмотрено содержание терминов «профессиональная компетентность переводчика», а также «предметная компетентность», «терминологическая компетентность» и «переводческая компетентность» как компонентов упомянутой профессиональной компетентности и их место в составе последней. Определено содержание концептов «модель перевода», «последовательная модель перевода» и «модель понимания текста оригинала», а также понятий, которые входят в каждый из них. Отобраны англоязычные термины для обозначения упомянутых понятий и осуществлено их распределение на группы в соответствии с их структурными признаками. Проанализированы способы перевода терминов различных структурных групп для определения динамики изменения таких способов. Определена совокупность лексических единиц, входящих в состав терминологического компонента профессиональной компетентности переводчика, необходимая для перевода англоязычных текстов, относящихся к последовательной модели перевода и модели понимания текста оригинала Д. Жилия. В процессе исследования переводческой компетентности установлено соотношение способов перевода англоязычных терминологических словосочетаний в области переводоведения и сформулировано предположение о характере влияния их структуры на выбор способа их перевода.

Ключевые слова: модель понимания текста оригинала, последовательная модель перевода, предметная, терминологическая и переводческая компетентности, содержание обучения будущих переводчиков, соотношение способов перевода, профессиональная компетентность переводчика.

LEONID CHERNOVATY

Doctor of Pedagogy, Professor
V. N. Karazin Kharkiv National University
4 Svobody Sq., Kharkiv

THE SUBJECT MATTER OF TRAINING FUTURE TRANSLATORS TO RENDER ENGLISH SPECIALIZED DISCOURSE INTO UKRAINIAN: A COMPETENCE APPROACH

The article describes the research into the structure of subject, terminological and translation competences required for teaching future translators to render English specialized discourse into Ukrainian. The study was conducted on the material of the English-language texts related to Daniel Gile's model of

specialized discourse comprehension and his sequential translation theory. The problem requires research to define the scope of the subject knowledge, related terminology and the factors affecting the translation technique choice in rendering the definite texts into Ukrainian. The accomplishment of those objectives constituted the aim of the research. Basing on the logical and linguistic analysis, the authors present their findings concerning the notional structure of the mentioned theories underlying the respective texts, as well as the terminology corpus to mark their constituent notions. The article established the content of the superficially similar terms related to translator's competence, such as 'professional competence', 'subject competence', 'terminological competence' and 'translation competence', all of them being the components of the translator's professional competence. Regarding the subject competence composition, the article reviews the concepts of the 'model of translation', 'sequential model of translation', 'specialized discourse comprehension model', having split them into the notional constituents representing the bulk of the said competence. Following the efforts to identify the composition of the 'translator's terminological competence', the authors have accumulated a considerable amount (247) of terminological entities, which mark the basic notions within the field-related subject competence, to be incorporated into the field-related terminological competence structure. For the sake of the translation competence research, the selected terminology was then classified into appropriate structural clusters. To this end, the authors distributed the terminological units into groups according to their structural features. Such distribution provided a reliable ground to analyse the translation techniques applied to each of the various groups' terminological constituents with the purpose to identify the hypothetic correlation between the structure of the term and the translation techniques application. The latter was limited to the one required to provide for the adequate rendering into Ukrainian the English-language texts, related to the aforementioned models. The article offers its original findings concerning the correlation of translation techniques in rendering English terminological word-combinations into Ukrainian, as well as makes some assumptions concerning the nature of the impact the word-combination structure has on the choice of translation techniques.

Keywords: *sequential model of translation, specialized discourse comprehension model, translator's subject, terminological and translation competence, translation techniques, translator training subject matter, Translator's Competence.*

Фахова компетентність перекладача (ФКП), формування якої є метою навчання майбутніх філологів, розглядається як здатність перекладати на фаховому рівні [8], що ґрунтується на знаннях, навичках та уміннях, необхідних для забезпечення такої здатності в конкретній сфері та у певному виді перекладу, оскільки набір згаданих знань, навичок та умінь є різним як для будь-якої сфери, так і для різних видів перекладу. У статті ми зосередимося лише на кількох компонентах ФКП, які, на нашу думку, є важливими для забезпечення якісного галузевого перекладу, а саме – на предметному й термінологічному.

Предметні знання, як компонент змісту навчання майбутніх перекладачів, входять до складу екстралінгвістичної складової (докладніше див. [8]) ФКП і включають сукупність понять, на яких ґрунтується певна галузь людської діяльності, наприклад, автомобілебудування, сільське господарство, мовознавство тощо. Кожне поняття згаданої сукупності позначається певним словом, що в межах даної галузі є терміном, сума яких утворює термінологічний компонент ФКП, що входить до мовної складової останньої. Для підготовки майбутніх перекладачів, тобто для формування ФКП, важливо досліджувати конкретне наповнення предметного й термінологічного компонентів для кожної галузі, в якій здійснюється навчання студентів. Лише за наявності таких даних можна розробляти науково обґрунтовані навчально-методичні матеріали для якісної підготовки майбутніх спеціалістів з міжмовного посередництва у конкретній сфері.

Актуальність проблеми визначається необхідністю окреслення обсягу необхідних перекладачеві предметних галузевих знань, поповнення англо-української та українсько-англійської галузевої термінологічної бази, вивчення закономірностей вибору способів перекладу залежно від різноманітних чинників для врахування при визначенні змісту навчання майбутніх перекладачів, а також відсутністю відповідних досліджень, принаймні, щодо перекладу з англійської мови на українську.

Сферою дослідження нами обрано перекладознавство, оскільки, по-перше, ця галузь має безпосереднє відношення до майбутньої професії студентів; по-друге, із зрозумілих причин, предметні знання цієї сфери є обов'язковим компонентом ФКП майбутніх перекладачів; по-третє, ця сфера бурхливо розвивається, що спричинює стрімке розширення як поняттєвої, так і термінологічної баз вказаної науки.

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВАЦІВ ЛІНГВІСТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Дослідження проводилося на матеріалі 247 одиниць англомовної термінологічної лексики, пов'язаної з послідовною моделлю перекладу та моделлю розуміння тексту оригіналу (ТО), розроблених Д. Жілем [9]. Згадану лексику відібрано з оригінального англомовного тексту загальним обсягом 138882 друкованих знаків [9].

Відповідно об'єктом дослідження визначено предметні й термінологічні знання, що мають входити до складу ФКП, а предметом – структуру цих знань, здатну забезпечити потреби перекладу українською мовою англомовних текстів, які відносяться до згаданих моделей. Крім того, до складу предмета дослідження входить проблема співвідношення способів перекладу в умовах варіювання структури термінів і термінологічних словосполучень в ТО.

Мета статі полягає у визначенні змісту предметного й термінологічного компонентів ФКП, а також з'ясування наявності чи відсутності залежності вибору способу перекладу від структури термінів в ТО.

На шляху до досягнення цієї мети необхідно було вирішити певні завдання: визначити зміст понять «модель перекладу», «послідовна модель перекладу» та «модель розуміння тексту оригіналу», а також поняття, що входять до кожної з них; відібрати англомовні терміни для позначення згаданих понять; розподілити відібрані терміни на групи за структурними ознаками; проаналізувати способи перекладу термінів різних груп для встановлення гіпотетичної залежності способу перекладу від їх структури; сформулювати висновки дослідження. Послідовність вирішення цих завдань визначила зміст подальшого викладу.

Модель перекладу можна визначити як опис гіпотетичних ментальних операцій людини в процесі його здійснення [3; 4; 6]. Вона не обов'язково повинна відображати усі дії перекладача зі створення тексту перекладу (ТП) [4]. Більшість існуючих моделей є загальними схемами, що не претендують на вичерпність репрезентації змісту цього процесу, обмежуючись описом послідовності гіпотетичних дій, за допомогою яких перекладач намагається передати інформацію, що міститься в ТО. Хоча теоретичні моделі можуть бути далекими від справжніх дій перекладача в реальному перекладі, знайомство з такими моделями допомогти йому при вирішенні складних перекладацьких завдань.

Аналіз тексту, який послужив основою для відбору матеріалу дослідження [9], дозволив окреслити предметні знання, що відносяться до моделі розуміння ТО в інтерпретації Д. Жіля, зміст яких викладено далі (див. також [9, с.99-100]). Розуміння ТО ґрунтується на лінгвальній (володінні мовою оригіналу) та екстралінгвістичній компетентностях, причому остання включає як предметні знання, так і результати контекстуального й ситуативного аналізу. Розуміння ТО є відносним та суб'єктивним і залежить від його лінгвістичної складності й мети його сприймання. Структура навіть вузькоспеціалізованих текстів не надто відрізняється від будь-яких інших, головною проблемою для розуміння є наявність термінів, що позначають специфічні для даної галузі поняття. У більшості випадків зміст таких термінів можна зрозуміти за допомогою морфологічного аналізу, з урахуванням досвіду чи контексту. Таким чином, перекладач може зрозуміти складні тексти, навіть не спеціалізуючись у даній сфері, однак його розуміння є поверховим, порівняно з розумінням фахівців. Відповідно, в принципі, він може перекладати такі тексти, якщо йому вдасться знайти прийнятні відповідники термінам.

Стосовно предметних знань, необхідних для розуміння текстів, пов'язаних з послідовною моделлю перекладу Д. Жіля, то вони включають певні ключові поняття. Відповідно до цієї моделі процес перекладу має певні етапи, що йдуть послідовно один за іншим: сприймання фрагмента ТО (одиниці перекладу); формулювання припущення про його смисл; перевірка цього припущення з використанням наявної лінгвістичної й екстралінгвістичної бази, а також знань, необхідних для даного конкретного випадку; у разі негативного результату формулювання нової гіпотези й повторна перевірка (цей етап може повторюватися необмежену кількість разів, доки не буде досягнуто позитивного результату); формулювання ТП [9, с.102].

Послідовна модель перекладу ґрунтується на її головних положеннях, викладених далі. Переклад не є перекодуванням, його зміст – це розуміння змісту ТО і його передача в ТП. Перекладач повинен постійно перевіряти правильність власного розуміння ТО за допомогою використання своїх фонових, предметних та енциклопедичних знань (див. також [5]). Якщо зміст ТО, як його зрозумів перекладач, не має сенсу, вірогідно, він неправильно витлумачив ТО. Суттєвою складовою роботи перекладача є прийняття рішень, за які він несе повну

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЛІТЕРАТУРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

відповідальність. Загальні фонові, предметні й енциклопедичні знання є важливими, однак ключовим залишається засвоєння ситуативних знань, необхідних для даного конкретного випадку, і таке засвоєння займає більшу частину процесу перекладу [9, с.124].

Предметні знання, на яких ґрунтуються вказані вище моделі, включають розгалужену систему понять, кожне з яких позначається певним терміном, наприклад: *comprehension of specialized discourse* – модель розуміння галузевих текстів; *sequential model of translation* – послідовна модель перекладу; *ad hoc knowledge acquisition* – засвоєння ситуативних знань; *meaning hypothesis* – гіпотеза щодо значення (фрагмента) ТО тощо. Сукупність таких термінів (247 одиниць) утворила термінологічний компонент ФКП, необхідний для перекладу англословних текстів, що відносяться до моделей, які тут розглядаються.

На наступному етапі ми провели аналіз способів перекладу, які використовувалися для передачі англословних термінологічних одиниць українською мовою, з метою встановлення наявності чи відсутності гіпотетичної залежності вибору таких способів від структури терміна в ТО. Враховуючи рамки статті, ми обмежимося розглядом лише термінологічних словосполучень, які домінували у нашій вибірці, і загальна кількість яких склала 171 одиницю. Для досягнення мети дослідження ми розподілили їх на прикметникові (81 одиниця), іменникові (64 одиниці), дієслівні (12 одиниць), прислівникові (9 одиниць) та дієприкметникові (5 одиниць). В межах кожної категорії виділялися також структурні моделі, де використовувалися такі умовні позначення: *Adj* – прикметник, *N* – іменник, *N's* – іменник у присвійному відмінку, *Prep* – прийменник, *V* – дієслово, *Adv* – прислівник, *Part.I* – дієприкметник теперішнього часу, *Part.II* – дієприкметник минулого часу.

Оскільки в перекладознавстві існують різні підходи до змісту поняття «спосіб перекладу» (див. наприклад, [2; 4]), в своєму дослідженні ми виходили із загального змісту поняття «спосіб», що визначається як «певна дія, прийом або система прийомів, яка дає можливість... здійснити що-небудь» [1, с. 1179]. Відповідно «спосіб перекладу» ми розглядали як дію, прийом чи систему прийомів, що дозволяє здійснити передачу смислу ТО в ТП. У такому визначенні поняття «спосіб перекладу» є родовим щодо перекладацьких трансформацій, поглинаючи їх як видові поняття. При перекладі термінологічних словосполучень у нашому дослідженні зафіксовано такі способи перекладу, як перестановка, додавання та вилучення слів, зміст яких є достатньо очевидним [2; 4], а також калькування, яке ми тлумачимо [7] як копіювання структури словосполучення ТО (наприклад, *appropriate terms* – відповідні терміни). Далі подано аналіз кожної із згаданих категорій за відповідними моделями.

До групи *прикметникових словосполучень* входили термінологічні словосполучення таких моделей: *Adj + N*, *Adj1 + Adj2 + N*, *Adj + Prep + N*.

Словосполучення моделі *Adj + N*. У вибірці виявлено 72 словосполучення, побудованих за цією моделлю, яка загалом збігається з відповідною моделлю в українській мові, а тому варто було очікувати калькування, тобто вживання словосполучення «прикметник + іменник». Ці очікування повністю справдилися: у 85 % випадків словосполучення в межах даної групи калькувалися, наприклад: *authentic context* – автентичний контекст, *cognitive constraints* – когнітивні обмеження, *extralinguistic knowledge* – екстралінгвістичні знання.

У 6 % випадків контекст вимагав додавання слова для забезпечення однозначності розуміння: *incorrect sentence* – неправильно оформлене речення; *simultaneous interpreting* – усний синхронний переклад; *explicit information* – експліцитно висловлена інформація. Ще у 8 % випадків, крім додавання слів, знадобилася їх перестановка: *original information* – інформація, що міститься в тексті оригіналу; *informational component* – компонент процесу передачі інформації; *informative communication* – комунікація з метою передачі інформації. Зрідка (1 %) доводилося вдаватися до контекстуальної заміни, коли в українському словосполученні не було жодного словникового відповідника лексемам ТО, але зміст оригінальної лексичної одиниці був переданий точно: *native speaker* – носій мови.

Словосполучення моделі *Adj + Prep + N*, які виявилися нечисленними, перекладалися за допомогою додавання, наприклад: *close to the original* – близько до тексту оригіналу; *consistent with the principle* – узгоджений із принципом.

Словосполучень моделі *Adj1 + Adj2 + N* було трохи більше (біля 5 %). Тут переважало калькування (*relevant cultural environment* – відповідне культурне середовище, *translation social*

norms – соціальні норми перекладу), а в одному випадку зафіксовано перестановку слів: *technical and scientific translation* – науково-технічний переклад.

Таким чином, прикметникові словосполучення, незалежно від моделі, перекладаються переважно калькуванням, яке спорадично доповнюється додаванням або перестановкою слів, частка яких є незначною.

Ці висновки значною мірою стосуються й дієприкметникових зворотів, оскільки дієприкметники в англійській мові (незалежно від того, до якого часу вони відносяться – теперішнього чи минулого) у препозиції переважно виконують функції означення, тобто збігаються за функцією з прикметниками.

Наприклад, словосполучення, що ґрунтуються на моделі *PII + Prep + N*, у нашій вибірці передавалися винятково за допомогою калькування: *selected by translator* – обраний перекладачем; *selected by sender* – обраний відправником. Словосполучення моделі *PI + N* передавалися як за допомогою калькування (*pre-existing knowledge* – існуючі знання), так і із застосуванням перестановки та додавання слів (*interpreting purposes* – цілі усного перекладу). Останнє пояснюється нормами української мови: калькування застосовується тоді, коли відповідний англійський дієприкметник можна передати прикметником чи дієприкметником, а коли його утворення суперечить нормам мови перекладу, то застосовується перестановка слів, їх додавання тощо. Наприклад, в останньому прикладі важко утворити однослівний прикметник від словосполучення «усний переклад» (він мав би звучати як «усноперекладацькі*» (зірочкою позначено неприйнятний варіант) цілі», що є абсурдним), а тому словосполучення «усний переклад» при перекладі словосполучення *interpreting purposes* – зміщується у постпозицію («цілі усного перекладу»).

Це припущення підтверджується і результатами аналізу особливостей передачі англійських словосполучень моделі *PII + N*, де в двох випадках вдалося передати лексичні одиниці цього типу за допомогою калькування (*accepted concept* – загальноприйнята концепція, *specialized discourse* – спеціалізований дискурс). В інших випадках довелося вдаватися до перестановки та додавання слів: *translated version* – версія тексту перекладу; *disambiguated text* – текст, стосовно якого знято двозначність.

Отже, переклад прикметникових та дієприкметникових словосполучень тяжіє до калькування як головного способу перекладу, частка якого становить 100 % при передачі словосполучень, побудованих за моделлю *PII + Prep + N*, сягає 85 % при передачі словосполучень моделі *Adj + N* і щонайменше 50 % (або більше) – при передачі словосполучень, що ґрунтуються на моделях *PII + N*, *PI + N*, *Adj + Prep + N* та *Adj1 + Adj2 + N*. Різна кількість словосполучень, які відносяться до цих моделей, не дозволяє сформулювати надійні висновки, що мають характер припущень і потребують підтвердження на ширшому корпусі термінів.

Схожа картина спостерігається і в межах категорії іменникових словосполучень. При передачі словосполучень моделі *NI + N2*, яка загалом видається сприятливою для калькування за рахунок перетворення першого англійського іменника на прикметник в українському перекладі, частка калькування склала лише 35 %: *adjustment mechanisms* – механізми пристосування; *background knowledge* – фонові знання; *communication context* – комунікативний контекст.

Однак у решті випадків калькування виявилось неприйнятним з тих чи інших причин. Більше половини (54 %) усіх випадків перекладу словосполучень цієї моделі потребували застосування перестановки слів: *comfort threshold* – поріг комфорту; *communication efficiency* – ефективність комунікації; *comprehension equation* – формула розуміння.

У 8 % випадків для забезпечення однозначного розуміння знадобилася не тільки перестановка, а й додавання слів: *conference interpreting* – усний переклад на конференціях; *literature translation* – переклад художньої літератури; *translation instructor* – викладач письмового перекладу. Нарешті в одному випадку застосовувалося вилучення слова: *information content* – зміст.

Інші іменникові моделі мають свої особливості. Для передачі словосполучень, побудованих за моделлю *NI + Prep + N2*, у 88 % випадків застосовувалося калькування (*complementarity in comprehension* – взаємодоповнення у розумінні, *conservation of information* –

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЛІТЕРАТУРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

збереження інформації) і лише в 12 % випадків знадобилося додавання слова (*comprehension of the message* – розуміння смислу повідомлення).

З іншого боку, для передачі словосполучень, що ґрунтуються на моделі *N1's + N2*, використовувалася лише перестановка слів: *translation's skopos* – мета перекладу; *sender's intent* – намір відправника.

При перекладі словосполучень, побудованих за моделлю *N1 + N2 (Adj) + N3*, калькування застосовувалося лише в 20 % випадків (наприклад, *foreign-language environment* – іншомовне оточення). Ще в 60 % вимагалася перестановка слів (*target-language text* – текст мовою перекладу), а в 20 % – й додавання слів (*target-language receiver* – адресат-носії мови перекладу).

Схожа ситуація спостерігається з перекладом словосполучень, які ґрунтуються на моделі *N1 + Prep + N2 + N3*, де лише в 33 % випадків вдалося застосувати калькування (*level of university education* – рівень університетської освіти), тоді як при передачі решти словосполучень цієї моделі довелося вдаватися до перестановки слів (*components of text comprehension* – компоненти розуміння тексту) або одночасного застосування перестановки слів і їх додавання (*fidelity to secondary information* – вірність передачі другорядної інформації).

Словосполучення, побудовані за іншими моделями, нечисленні і потребують додаткового вивчення. Їх загальною ознакою є застосування перестановки і додавання слів. Прикладами можуть служити словосполучення, що ґрунтуються на моделях *N1 + PII + N2 (time-related information* – інформація, пов'язана з часом) та *N + PII (comprehension achieved* – досягнутий рівень розуміння).

Отже, способи перекладу іменникових словосполучень певним чином залежать від граматичної моделі, що лежить в їх основі. Вірогідність застосування калькування, яке при перекладі словосполучень, побудованих за моделлю *N1 + Prep + N2*, становить 88 %, далі зменшується, а вірогідність застосування трансформацій відповідно зростає від однієї моделі до іншої у такій послідовності: *N1 + N2* (65 %), *N1 + Prep + N2 + N3* (67 %), *N1-N2 (Adj)+N3* (80 %), сягаючи максимуму у випадку із словосполученнями, які ґрунтуються на моделі *N1's + N2* (100 %).

Англомовні дієслівні конструкції, побудовані за моделлю *V + N*, збігаються з принципами їх побудови в українській мові, а тому сприятливі для калькування. Ці очікування загалом справдилися – дві третини словосполучень, що ґрунтуються на цій моделі, було перекладено за допомогою калькування, наприклад: *add information* – додавати інформацію. В решті випадків застосовувалося додавання слів (*enhance comprehension* – підвищити ступінь розуміння; *carry message* – нести смисл повідомлення), але це зумовлено не моделлю, на якій ґрунтуються дані словосполучення, а потребами контексту для забезпечення однозначності розуміння.

Згадані тенденції характерні і для передачі дієслівних словосполучень, побудованих за моделлю *V + Adv*, дві третини яких перекладалося із застосуванням калькування (наприклад, *express differently* – висловлюватися по-іншому), а решта потребувала перестановки слів (*choose deliberately* – свідомо обирати). Як неважко помітити, в будь-якому із наведених прикладів відповідний зміст можна передати українською мовою й помінявши складові елементи місцями, наприклад, «по-іншому висловлюватися», «свідомо виводити (смысл)», «обирати свідомо»). Тобто порядок слів у таких випадках залежить не від моделі, на якій ґрунтується відповідне словосполучення, а від тема-рематичних чинників.

Отже, способи перекладу дієслівних словосполучень певним чином залежать від їх структури. Вірогідність застосування калькування при перекладі українською мовою англомовних словосполучень, побудованих за моделями *V + N* та *V + Adv*, становить майже 70 %. В інших випадках застосовується додавання або перестановка слів, однак доречність таких способів перекладу визначається не стільки структурою словосполучення, скільки іншими чинниками, зокрема, тема-рематичними факторами.

Схожі ознаки властиві й адвербіальним (прислівниковим) конструкціям. При перекладі словосполучень, побудованих за моделлю *Adv + PII*, превалує калькування (наприклад, *highly specialized* – вузькоспеціалізований), за допомогою якого перекладено 67 % словосполучень цього типу, так само як і єдине словосполучення, яке ґрунтується на моделі *Adv + Adj (linguistically acceptable* – лінгвістично прийнятний). Однак, як і у випадку з дієслівними

ПРОФЕСІЙНА ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВАЦІВ ЛІНГВІСТИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

моделями, норми української мови дозволяють і альтернативний порядок слів (за винятком першого словосполучення), наприклад, «прийнятний лінгвістично». Тобто, як і при передачі дієслівних словосполучень, можна зробити висновок, що вибір способу перекладу стосовно останніх двох моделей визначається не стільки граматичною конструкцією, скільки тема-рематичними факторами. У частині випадків (33 %) при передачі словосполучень, побудованих за моделлю *Adv + PII*, доводиться застосовувати не тільки перестановку, а й додавання слів (наприклад, *linguistically induced* – що виводиться з лінгвістичного контексту).

З іншого боку, вибір способу перекладу при передачі трикомпонентних словосполучень, побудованих за моделлю *Adv + N1 + N2*, як випливає з аналізу, схоже, залежить від структури, оскільки в даному випадку усі проаналізовані словосполучення було передано за допомогою перестановки слів (наприклад, *foreign language influence* – вплив іноземної мови). Це видається доволі логічним, оскільки в цих випадках застосування калькування для передачі згаданих словосполучень спричинило б порушення норм мови перекладу.

Таким чином, проведені дослідження дозволило, по-перше, визначити зміст предметного й термінологічного компонентів ФКП, необхідний для навчання майбутніх філологів перекладу текстів, що відноситься до моделі, запропонованої Д. Жілем [9]. Встановлено, що до предметного компонента входять усвідомлення студентами перекладу як передачі смислу ТО в ТП, а також розуміння циклічного характеру процесу перекладу, змістом якого щодо певної одиниці перекладу є комбінація з двох кроків: припущення про смисл згаданої одиниці та перевірка такого припущення. Стосовно однієї й тієї ж одиниці ця комбінація може повторюватися необмежену кількість разів, аж до досягнення позитивного результату. Основний зміст цього процесу – прийняття рішень, що ґрунтуються на знаннях перекладача, головними з яких є ситуативні, що засвоюються безпосередньо під час перекладу, але ґрунтуються на вже наявних у свідомості предметних знаннях. Термінологічний компонент ФКП у сфері, яка тут розглядається, включає близько 250 одиниць.

По-друге, стосовно перекладацького компонента ФКП виявлено певні закономірності у виборі способів перекладу термінологічних словосполучень згаданої сфери, які варто враховувати у процесі навчання майбутніх перекладачів. Встановлено, що співвідношення способів перекладу адвербіальних (прислівникових) словосполучень певним чином залежать від їх структури. Вірогідність застосування перестановки слів при передачі трикомпонентних словосполучень, побудованих за моделлю *Adv + N1 + N2*, наближається до 100 %. При передачі ж двокомпонентних словосполучень, побудованих за моделями *Adv + PII* та *Adv + Adj*, превалює вже калькування, вірогідність використання якого становить майже 70 %. Вибір способу перекладу останніх двох моделей визначається не стільки граматичною конструкцією словосполучення, скільки тема-рематичними факторами, що дає можливість загалом вільно варіювати порядок слів у мові перекладу залежно від згаданих чинників.

Перспективу дослідження вбачаємо у розширенні обсягу матеріалу для аналізу, а також залучення до нього інших сфер людської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. – 1440 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В. І. Карабан. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 576 с.
3. Логинов А. В. Адресат и адресат в диалогическом пространстве / А. В. Логинов // Вестник МГОУ. Русская филология. – 2000. – № 2. – С. 49–54.
4. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение: учеб. пособие / В. Н. Комиссаров. – М.: ЭТС, 2004. – 424 с.
5. Смирнов А. А. Проблемы психологии памяти / А. А. Смирнов. – М.: Просвещение, 1966. – 420 с.
6. Уланович О. И. Понимание оригинала при переводе: к вопросу о феноменологии явления / О. И. Уланович // Вестник Томского государственного университета. Филология. – 2015. – № 1 (33). – С. 79–87.
7. Черноватий Л. М. Зміст стратегій калькування і трансформації у перекладознавчому аналізі / Л. М. Черноватий // Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі. – Одеса: ПУНПУ ім. К. Д. Ушинського, 2016. – С. 30–33.

8. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих закладів освіти за спеціальністю «Переклад» / Л. М. Черноватий. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 376 с.
9. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and translator Training / Daniel Gile. – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins publishing Company, 2009. – 287 p.

REFERENCES

1. Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi ukrayinskoyi movy [Uklad. i holov. red. V. T. Busel] [Big dictionary of the contemporary Ukrainian language], Kyiv-Irpin, VTF «Perun», 2003. 1440 p.
2. Karaban V. I. Pereklad anhliyskoyi naukovoї i tekhnichnoyi literatury [Translation in science and technology], Vinnytsya, Nova Knyha, 2004. 576 p.
3. Loginov A. V. Adresant i adresat v dialogicheskom prostranstve [Source and addressee in the dialogical space], Vestnik MGOU. Russkaja filologija, 2000, Vol. 2. pp. 49–54.
4. Komissarov V. N. Sovremennoe perevodovedenie [Contemporary Translation Studies]. Moscow, ETS, 2004. 424 p.
5. Smirnov A. A. Problemy psihologii pamjati [Problems in Psychology of Memory], M.: Prosveshhenie, 1966. 420 p.
6. Ulanovich O. I. Ponimanie originala pri perevode: k voprosu o fenomenologii javlenija [Source text comprehension in translation], Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta. Filologija. 2015, Vol.1 (33), pp. 79–87.
7. Chernovaty L. M. Zmist stratehij kalkuvannya i transformatsiyi u perekladoznavchomu analizi [Strategies of calquing and transformation in translation analysis], Aktualni problemy filolohiyi i profesiynoyi pidhotovky fakhivtsiv u polikulturnomu prostori, Odesa: Pivdenoukrajinskyy natsionalnyy pedahohichnyy universytet imeni K.D. Ushynskoho, 2016, pp. 30–33.
8. Chernovaty L. M. Metodyka vykladannya perekladu yak spetsialnosti [Translator training methodology], Vinnytsya, Nova Knyha, 2013. 376 p.
9. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and translator Training / Daniel Gile. – Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins publishing Company, 2009. 287 p.

Стаття надійшла в редакцію 01.10.2017 р

УДК 378.147

DOI 10:25128/2415-3605.17.4.18

НАТАЛІЯ МАЙЄР

teacher123@ukr.net

доктор педагогічних наук, доцент

Київський національний лінгвістичний університет

вул. Велика Васильківська, 73, м. Київ

КЕЙС-МЕТОД У МЕТОДИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР

Охарактеризовано технологію кейс-методу в методичній підготовці майбутніх викладачів іноземних мов і культур у межах навчальної дисципліни «Методика навчання іноземних мов і культур в європейському контексті.» (другий (магістерський) рівень). Доведено, що кейс-метод доцільно використовувати для формування методичних умінь на основі ситуацій, які моделюють навчальну й методичну діяльність викладача іноземних мов і культур. Запропоновано авторське тлумачення кейс-методу в контексті методичної підготовки майбутнього викладача іноземних мов і культур та професійно-методичного кейса як засобу його реалізації для формуванню і розвитку методичних умінь магістрантів планувати аудиторну роботу студентів. Обґрунтовано класифікацію професійно-методичних кейсів та їх структуру, наведено приклади на матеріалі французької мови. Представлено поетапну реалізацію кейс-методу, визначено зміст діяльності викладача і студентів магістратури на різних етапах. Відзначено, що інтегровано з кейс-методом використовуються інші методи: моделювання (опис методичних ситуацій, які моделюють діяльність викладача іноземних мов і культур), ігрові (професійно-орієнтована рольова гра), дискусія (обговорення різних варіантів розв'язання професійно-методичних кейсів).